

Quaedam de historia
poëⁱscos Romanæ.

commentatio

J. F. Wiedemann

1825

Quaedam de historia paucior Romanorum

Primi Romae incolae, gens commixta ex indigenis
 atque profugis Pelasgiis et Trajanis, jam ^{pudem} dudum
 in unum populum confociatis, prima culturae
 femina ex Alba longa in Romae maenia trans-
 sulerunt. Cuius reipublicae fundamenta dum
 iaciuntur ^{extolendi cura} ~~iaciebantur~~, animi cultura intermitterebatur, qua
 intermissa plerumque pristina revocatur. Ad-
 uersus Roma cum vicinis populis, iisque fidei impensis
 diu de salute sua conseruanda, partem demum im-
 perii fundamentis, diu dimicabat. Suaevisis phre-
 nasticis, ~~quae~~ quae dicitur, lufus, pernebantur, pro-
 pterea quod non nisi lufus erant, diuque, quibus
 omnes barbari populi suam cogitandi sentiendi
 que rationem tribuant, raro hymni sonuerunt,
 quarum auctores et inuentores peregrini erant,
^{neque} et Romani, ^{quum} deorum dearumque diis festas
 hymnis, saltibus ludisque scenicis celebrabant,
 haec in re non sui animi impulsu sequebantur,
 sed ritus et caerimoniae ^{quos} feruili modo ab Etruscis
 mutatae erant.

De Romani per se per me facula rebus urbanis
ac bellicis, iisque soli studuerant. Puerum est,
laurum Apollinis, ut crescere possit, sanguine nume-
ro irrigandam esse, Musaeque inter armorum pro-
pitum exergisci, requirere quoque et otio opus est, ut
se colligant. Romae vero non prius contigit esse
tam felici, ut hac requie dissipationeque suavitatem
puceretur, quam subactis Italiae civitatibus, post-
quam populi maris mediis aras ⁱⁿhalitantes cla-
dibus a Romanarum exercitiis ^{summa} tanto velacitate
inflictis, licet non vulnerati, starent, laqueo et
obspesfacti erant. Carthaginis praecipue viribus
fractis, Roma caput extulit, cunque undique
in populos subactos ^{conspiceret} ~~despiceret~~, et bellicosus animus
eius, hoc ea adfectu intima lac titiam percipiens,
rerum gestarum magnitudinem ponderaret, tunc
domum ^{primum} praemiarum, tot laboribus jam
pridem ^{debitum} ~~partem~~ sensit desiderium.

Ipsis bellis suis Romani ad liberaliores suavioraque
vitae humanae voluptates propensiores facti erant.
Grae enim et adium, quibus bellum intulerant vicini
populis, quo remotiores erant hostes, ea magis
deserbuerant, et quolibet progressu, quem exiguam

fecerant, propius accesserant ad mentis inimicis
cultum, cum victoriae de vicinis reportatae ad
sui terras iusque vestigales praecherent, de remo-
tiaribus autem populis compunctas essent cum majore
divitiarum amplitudine, penarum elegantia mentisque
emendatione.

^{vum} Parvi momenti bellum in Illyria gestum Romani
Graeciam patefecit, quae, dum pares eos aestimans,
lactitiae infirmitatibusque impulsis ~~totum~~ populo impe-
risso et perfido, qui sua tutari partes non ^{iam} ~~amplius~~
carabat, tota se commisit. Eodem fere tempore Car-
thago et Corinthus graeco naenas dederunt et Ro-
manorum regnandi cupiditati imperique crudelitati.

Hac aetate urbs bellandi studio flagrans commode,
quae tot victorias sibi conciliaret, praeidemann
coepit. At immensarum divitiarum affluentia tam
subito exorta vitia sibi repugnantia procreavit,
luxuriam et avaritiam; corporis delicias et as-
lutationis sensibus percipiendarum cupiditas primum
annos inapt, et lucas Affricus in victu et vesti-
tu inter principes invaluit. Nec venusti et subli-
mis sensu ^{etc.} integraque commodique sui studio non
abreptos Musarum amore hoc tempore Romani
carnis nulli videntur, propterea, quod, ubi inus-

ceratus magnificentiae amor regnat, venustifera
feri debet.

Quamquam inter alias luxuriae artes poesis quoque
Romanorum & praeterea vitae morumque conditione recedon-
tium oculos in se convertit, tamen non tam ignis fa-
citate quam potius inani ostentatione permoti, venusti-
fimum ^{que inde redundanter} ~~opere~~ gloriam in eo positam esse putarunt,
ut seruos eruditos caecinerent. Cum poesis nil nisi
epimachi quid esse videretur, quo tempus fallitur, poe-
taeque, si maculae essent puerorum gladiatorum
que tabernae, tunc denum aures praebere, inde
quum se esse putarent Romani Musarum cultui
ipsi ^{et} studere, ita ut animarum oblectandam
curam peregrinis relinquerent.

Dramaticae poesi, animarum oblectationi aptis-
simae, primas aditus patuit. Livius Andronicus,
seruus Romanus, natione Graecus, primus tragoe-
dicas artes regulis adstrictas edidit, ubi antea ~~et~~

secarum histrionum Atellanarum et popularia carmi-
na ^{fuerant audita} ~~audiebantur~~. Eius vestigia sequentes Naevius,
Atellus et Pacuvius gloriam assecuti sunt. Eandem
viam Ennius inivit, excellentis ⁱⁿ ingenio, qui tamen
~~non~~ eo audaciae praegrediens est, ut Graecorum

imitatione neglecta suo ingenio obtemperasset ^{ut.}
Nam magnarum scripturarum excellentia viri se-
quentis aetatis animo iugum imponit, quo ejus in-
genium, sibi aliisque confisum, ad imitatoris hu-
militatem deprimitur, et magnitudo prius floren-
tis populi, posteritatem in via ad perfectionem
eueniente remoratur et retardat. Neque postea poesis
Romano Graecam indolem sibi imitandam deposuit, sed
ille retenta, pueri artis operi solamini oblectationi
instituto, quam propriis ingenii fructus similes
indatur, et divinus pactarum Romanorum afflu-
tus saepius comparandus est cum planius opere-
sa frictione excitata, quam cum igne in nubibus
sponte sua incenso.

Atamen incredibili celeritate audis Romanarum
lingua excalebatur. Inter minus quam quinquaginta
annorum intervallum in scena salurnipi Livii
Cronici verus, gracilisque Plauti lingua reforesce-
bant, quae cum Gratianum voce Romanis
conferens videbatur. Illum non multo post L. Terentius
fecutus est, qui Romanarum Menander,
nisi hunc in linguam paternam transferre vo-
luisse, fieri potuisset.

+ At Atellanarum poe-
stea aliquandiu age-
bant ingenii iuvenes,
unde transitus factus
ad satiram, unum
illud poesis genus pro-
rium Romanorum.

Illo temporis intervallo quo intimam amicitiam cum
cultisibus Graecis Romani contraxerant, nullam
doctrinam majore studio amplexi sunt, quam rheto-
ricam et philosophiam. A ^{necessitate quadam e} reipublicae statu ^{pendente} ~~pendente~~
ortu, jam antea eloquentia quaedam natum magno-
que in honore erat. Quamquam, nullis regulis ~~ff~~
plena, in expedita quadam ^{dicendi} facultate rantum, multo
studio et consuetudine comparata, crenebatur, ~~Romani~~
cum Graeci rhetores Romam venissent, ars innotis
animi dolibus se pinxit. Philosophia quoque ma-
gna aestimatione calcabatur, aut sanguinem honesto
ad conterendum chararum ^{sic} ~~suavium~~ otium oc-
cupatis, aut quia mos ita tulit, qui putabatur
honarificus. Plebs autem tam philosophiam quam
ceteras artes et litteras a devictis populis Romam
eductas contemnebat tanquam macula ^m qua
Romani nominis gloria adpergeretur. Rhetores
Graecarum litterarum notitiam, ^q ~~quia~~ plebs opinio-
nibus praepudicatis occurrat, ^{ne} ~~continuationem~~ suspicio-
nemque sibi conflarent, celasse notum est.

Otis in ^q ~~his~~ Romae ingranescente, animi quoque
ad artes litterasque propensiores acceperant.

Desiderium enim temporis a negotiis vacui ^{incunde} ~~trans-~~
igendi, nec tquam vero ^{insatiabilis} ~~non fuisse~~ artium
eruditum allicientium sitis illo, in gratia explenda
omnem vitae felicitatem posuit, plurimisque ^l ~~litteris~~
amicas conciliorum. - Gloriam honorisque ^{tate} ~~cupido~~ de-
minuta honorum ^{studium} ~~cupido~~ augebatur, et avaritia
licentiaque liberaliuribus sensibus aditum ad animas
intercludebant, donec cum perpauca divitibus et opu-
lentia placerent, plurimi vero aut pauperibus
aut aeris alieni onere premerentur, invidentia
et odium exindeque malum peritum studium
arcebat ^{vincitur} ~~vincitur~~ ^{est}. Vinculis publicis, a patriae
non minus quam proprii ~~stude~~ commodi studio
solutis unum interitusque reipublicae parato sunt.
Bellum cum sociis ^{gestum} ~~ipso~~ Romae quae caput regni erat,
intulit paullo post gravissimas clades; agros ~~deest~~
etati venus-civium sanguine postremas amaris
in patriam scintillas exstinguente inundati sunt,
et libertate Romana adempta et amissa civitas
sub imperium ammisit, qui expugnando eo auda-
ciae progressus erat, ut ipsam sibi subigeret patriam.

Libertatis jacturam fecerat multo major
ad languorem desidiaque praefectas, cum arde-
re omnium animo voluptatis deliciarum
desiderio conjuncta. Quod ^{ut} vitis ~~et~~ e luxuria et de-
licata ac molli vivendi ratione ~~inmanibus~~ ^{conducebat.}
consulebat, ^{ita} ~~litteris~~ ^{conducebat.} quaque amplificandi ~~proficiscitur~~
Ubi autem studium ipsarum et turbulentis ignaviae
vanitatisque fontibus derivandum est, ^{quodlibet} ~~litterarum~~
fines ac terminus ^{ipsam} ~~quidem~~ ^{ut} prorogantur, ^{ut} ~~interit~~
tamen pretium carum parum augetur. Exer-
cis navantis ingenium exalitur quidem et ampli-
ficatur, viris autem talescunt et naturalis epus
indoles poliendo depravatur et corrumpitur.

Graccarum notitiam copia et affluentia non
diminuebatur, sed potius nimium quantitas au-
gebatur. Graecia infinitam eruditorum, multitu-
dinem Romam misit, qui linguae suae aditum ad
politorum hominum circulos patefecerunt, eaque
patefacto suam capitandi senticundique rationem
eis instillarunt, quo paulo post res eo perducta est,
ut Romanae ingenii indoles cum Graeca perma-
tata generis nobilitatem indicaret.

Pauci tantum praeterea hujus aetatis ingenii felicioris
praestantis nobis exempla, quae sequeremur, reli-
querunt, plurimi vero imitationi studuerunt tam in
eligendo argumento, quam in tractando. Lucretius fa-
rus excellentissimus carminis sui ^{de rerum natura} ~~argumentum~~ a schola
Graeci ejusdem philosophi acceperat, sed epus con-
templatio quam divino quoddam ^{haberet} ~~spiritu~~ ^{quam} ~~causa~~ ^{habuit} ~~affla-~~
vera ^{ut} ~~et~~ nihil magis in optatis ~~habuit~~ ^{habuit} ~~quasi~~ ^{quasi} ~~hoc~~, ut
omnes homines ad amplectendam Epicuri doctrinam
^{paratioris} ~~promiores~~ ^{ut} ~~facilioresque~~ redderet. Catullus in cogitando
suo obtemperat ingenio, maximam tamen et melio-
rem, ut videtur, carminum suorum partem e Graeco
lingua in paternam transulit. Contra Tibullus
suis cogitationibus, quae pulcherrima lingua elague-
batur, plus quam imitationi debuisse videtur, dum
Propertius maximo honore sibi dedit, addiscendis
Graccarum litteris et componendis suis, quae ipsi in
exterae nationis lingua suaviore videbantur, sui
ingenii vires profundere, quamquam Tibullo partem
antecellisset, nisi episonadi praeterea imitando conse-
qui veluisset, qui non sensuum excitatarum suavi-
tate verique studio, sed eruditione atque ingenio
insignes et conspicuos se reddere vellent.

Inuicem praecipue poetarum causa huius aetatis
nomen aureae datum est; uterque Graecorum
alumnus, ~~per se autem~~ ad maiorem perfectiorem
perfectionem gradum exaltatus erat, innata ingenii indole
non penitus assueta. Primus Virgilius est, novae linguae
novaeque Romanae poe^{ae} aetatis auctor, qui si
ad posticum, in quo sedet et regnat Gracius, Plautus,
quem aemulabatur, non aversus se videtur, culpa
in aetatis culturam epique languorem transferenda
est. Secundus huius aetatis poeta, qui solus iam
diuturnum et laboriosum, quod in discenda lingua
Latina collocatur, studium compensaret, Horatius
est, qui eadem praestabat in lyrica poesi, quae
Virgilius in herica. Huius enim aetatis contigit, ut
Romanorum ingenia ad eundem praestantissimum gradum,
quem ascendere possent, exacerentur. Tertius poeta
qui ~~et ipse eadem~~ eadem aetati non parvus erat
ornamento, Ovidius est, cui tamen, quamquam
magnis et ipse animi dotibus excolebatur, deest judi-
candi facul^{tas} totius acumen et subtilitas.

Postquam ad hunc perfectionis gradum Romanorum
ingenium ascenderat, paululum subsedit, huius
vero altera ea parte subito descendit; elegantia
enim ^{ab} ea indis animi indole ^{arsita} arbitrio cum expo-

sitione immoderata et lumine permixta est.
Liberaltas et excellentia locum occupant humor,
minimam ingenii ostentandi. studium, proclivitas ad capi-
tatarum lusus, moribus cupiditatis in vocabulorum
processu et praeter necessitatem inventis. Poetis cereba-
tur in expeditis versuum componendarum facultate,
et eloquentiae amplitudo cantilenaarum declamationum
angustius. Rhetores, haud contenti lingua, qua Cicero
et Martellus uti erant, poetarum lingua se locu-
pletarunt, poetarumque, ne inferiores essent, in compo-
nendis verbis dicendisque formis, modum excedentibus,
in dilo longius progressi sunt, ut ~~non~~ ^{facile} unicuique
pareat, quam parum epimodi aemulatio utilitati fuerit
si fuerit, non opus est, ut ~~hic~~ explicetur.

Optimi poetarum generis herici, hae aetate, quae
argentea ^{merito appellatur} appellari possit, Lucanus et Silius sunt, nates
aevi, id quod Virgilius, cupi finitae afflati erant, praesti-
derat, historicam, quae praenatum suorum materiam
utabantur, arma tui poetico aptam reddere poterit.
Est hi duo a Virgilio, eodem flere, quamquam inter
se diverso modo, ab Horatio invenientis scribendique
ratione peritus et Juvenalis aberrarunt. Horatii ur-
banitatem et hilaritatem frustra apud Juvenalem
quaeris, ^a flagellum semper vibrantem, verbisque nimis

duris et tragicis supra modum omnia augentem.
A Perio autem Maratii subtilis ironia in obscuram al-
goriam, ^{stolicae philosophiae} ~~perio~~ ^{aperitatem}, quinque gravis calar
in fervorem declamationum proprium convertebatur.
Rhetoricorum, et ita dicam, istharum poetarum ulti-
mum lacum Senae occupat, qui tragoediae naturam
atque indolem parum curans, eam ipsam nihil
aliud esse putat, nisi declamatoriis exercitati-
onem, qua omnia, in quovis statu, eaque praescrip-
to, cogitanda et dicenda proferantur.

Ita cum statu republicae Romanae poesis epicae
populi pariter semper gradu procedebat. Ad sum-
mum vero fastigium erecta, paucarum gratiam
iniit, et ^{plures tum} pluribus demum ameis ^o fili comparat^{is} vis
^{quam} de supremo, ad quem ascenderet, gradu fassim
iam delabi coepisset.
destruebatur. —

